HANDREIKING

IN HET HART VAN DE GEMEENSCHAP

Wat professionals en organisaties kunnen doen

om aan te sluiten bij Zorgzame gemeenschappen

Vilans

'Liever één professional die de gemeenschap kent, dan 100 bewoners die het systeem kennen.'

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 4

Inleiding 6

Even voorstellen: 8
Kracht van Zuilen (Utrecht) 9
Stadsdorp Elsrijk (Amstelveen) 13
Dorpshuis Fort Vreeswijk (Vreeswijk) 17
Brummen Gezond (Brummen) 21
DAVA – Door Achterveld Voor Achterveld (Leusden) 25

Inzichten voor samenwerken met Zorgzame gemeenschappen 10
1. Een gemeenschap is meer dan je ziet – de stille kracht van ontmoeting 10
2. Gelijkwaardig samenwerken volgens de logica van de gemeenschap 11
3. Besturen zijn de schakel tussen gemeenschap en het systeem 14
4. Liever één professional die de gemeenschap kent, dan 100 bewoners die het systeem kennen 15
5. Respect voor grenzen aan vrijwilligheid laat Zorgzame gemeenschappen bloeien 18
6. Elke euro telt: kleine bedragen maken groot verschil 19
7. Eenvoudige, langdurige steun: de sleutel tot blijvende gemeenschapskracht 22
8. Maatschappelijke impact is een systeembehoefte, maar voor gemeenschappen een bijvangst 23

Samen bouwen aan een zorgzame samenleving 27
Zie wat er al is 27
Sla de brug 28
Zet door 29
Samen voor het beste resultaat 29
Vergroot de beweging 30
Tot slot 30

Meer informatie 32

Colofon 34

VOORWOORD

In heel Nederland zien we het de laatste jaren steeds vaker: mensen die zich samen inzetten voor hun buurt. Ook op het gebied van welzijn, wonen en zorg. Die initiatieven noemen wij, net als Nederland Zorgt voor Elkaar (NLZVE): Zorgzame gemeenschappen.

Zorgzame gemeenschappen zijn het zichtbare resultaat van onderlinge betrokkenheid in gemeenschappen. Ze ontstaan vanuit de buurt zelf en zijn daarmee een krachtig antwoord op een (zorg)systeem dat soms vastloopt. Tegelijk zijn ze ook een motor voor vernieuwing. Bij Vilans volgen we deze ontwikkeling al sinds 2014, toen we begonnen met een overzicht van 102 initiatieven. Sindsdien is de beweging sterk gegroeid. In 2020 waren er meer dan 1500 in beeld bij NLZVE en samen met Movisie bevroegen we ruim 300 van hen. We ontwikkelden tools voor onder andere impactmeting, financiering en samenwerken. En in 2023 lanceerde collega Marcel Canoy, tevens hoogleraar aan de VU, een manifest, inspiratiebundel en loket voor vastlopende bewonersinitiatieven.

De belangstelling voor Zorgzame gemeenschappen groeit — ook vanuit gemeenten en zorgorganisaties. Samenwerken met deze gemeenschappen vraagt om te kijken vanuit een ander perspectief, en écht aandacht hebben voor wat er in de buurt speelt. Ook wij merkten dat we, als landelijke kennisorganisatie, vaak nog vanaf de zijlijn keken. Daarom wilden we in 2024 iets anders doen.

CORRESPONDENTEN ZORGZAME GEMEENSCHAPPEN

Met vijf collega's, onze 'Correspondenten Zorgzame gemeenschappen', trokken we zelf een aantal wijken in. We deden actief mee, zonder voorwaarden vooraf. We schonken koffie, hingen slingers op, dachten mee over beleid, en leerden vooral heel veel door erbij te zijn. We selecteerden een aantal gevarieerde initiatieven in de woonomgeving van onze correspondenten. Zo konden zij ook in de avonden en weekenden meedoen.

We zijn dankbaar dat we mochten meedraaien bij deze vijf inspirerende initiatieven: Kracht van Zuilen (Utrecht), Stadsdorp Elsrijk (Amstelveen), Fort Vreeswijk (Nieuwegein), Brummen Gezond (Brummen) en DAVA (Achterveld). Elk initiatief is uniek, maar we ontdekten ook veel overeenkomsten.

INZICHTEN VOOR PROFESSIONALS

Onze inzichten delen we nu vooral voor professionals en organisaties die met gemeenschappen willen samenwerken. We denken namelijk niet dat de gemeenschappen zelf onze tips nodig hebben, zij herkennen zich hopelijk in dit verhaal. Maar voor iedereen die zich afvraagt: hoe doe je dat, samenwerken met deze Zorgzame gemeenschappen, is ons belangrijkste advies: laat je eigen agenda los, ga ernaartoe en doe mee. Pas daarna kun je goed samenwerken.

Tot slot: wat je in dit boekje leest, komt recht uit de praktijk. Onze inzichten zijn niet nieuw, maar juist door herhaling kunnen ze krachtiger binnenkomen. We hopen dat ze inspireren: professionals om beter samen te werken, en gemeenschappen om zich gezien te voelen.

Frans van Zoest, Projectleider Zorgzame gemeenschappen
Femke de Wit, Correspondent Stadsdorp Elsrijk
Marian Zegwaard, Correspondent DAVA
Matthijs Klok, Correspondent Fort Vreeswijk
Sander Merkus, Correspondent Brummen Gezond
Yvon de Reuver, Correspondent Kracht van Zuilen
Lian Stouthard, analyse
Laura Spijkerman, analyse

INLEIDING

De afgelopen 15 jaar is in Nederland het aantal bewonersinitiatieven op het gebied van wonen, zorg en welzijn opvallend gegroeid[1]. Steeds meer hebben zich ook tot omvangrijke initiatieven ontwikkeld. Waar vroeger de verzorgingsstaat en grote instituties als de kerk, vakbond en wijkvereniging het sociale vangnet waren, nemen steeds vaker burgers zélf het heft in handen om hun buurt leefbaar en zorgzaam te houden. Deze beweging past in een bredere maatschappelijke tijdsgeest, waarin de grenzen van de verzorgingsstaat zichtbaar worden: vergrijzing, personeelstekorten en stijgende zorgkosten zetten het systeem onder druk en maken duidelijk dat het huidige model niet langer houdbaar is.

Tegelijkertijd groeit het besef dat oplossingen niet alleen van bovenaf kunnen komen. De transitie in zorg en welzijn vraagt om een fundamentele omslag: van centraal georganiseerde, formele zorg naar een samenleving waarin mensen samen verantwoordelijkheid nemen voor elkaar. Bewonersinitiatieven, zoals zorgcoöperaties, dorpshuizen en stadsdorpen, zijn hiervan het levende bewijs. Ze ontstaan vaak spontaan vanuit lokale behoeften, verbinden mensen en bieden laagdrempelige hulp, ontmoeting en ondersteuning – precies daar waar de formele zorg niet altijd kan komen.

Deze initiatieven zijn geen nieuw fenomeen, maar grijpen terug op oude tradities van nabuurschap en samenredzaamheid. Wat wél nieuw is, is de schaal waarop ze nu ontstaan en onmisbaar in de transformatie en transitie van zorg en ondersteuning. Ze brengen de menselijke maat terug, versterken sociale cohesie en bieden innovatieve oplossingen die aansluiten bij de leefwereld van bewoners. Tegelijkertijd lopen ze tegen grenzen aan: financiering, samenwerking met systeempartijen en de balans tussen vrijwilligheid en betaalde inzet blijven uitdagingen.

De grote uitdaging is om te zorgen dat deze Zorgzame gemeenschappen kunnen ontstaan en groeien op de manier die past bij hun eigen motivatie en mogelijkheden. De zorg heeft veel belangstelling voor deze ontwikkeling en voelt de urgentie om de maatschappij te betrekken bij ondersteuning en zorg. Dit gaat echter gepaard met meer 'proactiviteit' en 'maakbaarheid' dan wenselijk is vanuit de leefwereld van Zorgzame gemeenschappen. Vilans ziet het als haar rol om organisaties in wonen, welzijn en zorg met kennis te helpen om deze transitie goed vorm te geven. Tegelijkertijd kunnen we Zorgzame gemeenschappen met dezelfde kennis helpen hun weg te vinden in het contact met deze partijen-in-transitie.

Geen van de Zorgzame gemeenschappen in deze publicatie hebben 'de zorg' als expliciet doel of focus. Sommige zijn wel actief op dat terrein, zoals Brummen Gezond en DAVA die actief betrokken zijn bij het transformatieplan Integraal Zorgakkoord (IZA) in hun regio. Bij beiden staan (oud-)huisartsen (mede) aan de basis van het initiatief. Er zijn ook bewonersinitiatieven die deze koppeling expliciet leggen, zoals Rotterdam Zorgvrijstaat. Maar als we het hebben over 'Zorgzame gemeenschappen', hebben we het meestal over bewoners die naar elkaar omkijken, samen aan een fijne leefomgeving werken en zo – al of niet bedoeld – ook bijdragen aan een belangrijke basis van de zorg van de toekomst: zorgzame buurten. De bewonersinitiatieven zijn daarbij de zichtbare, meer georganiseerde, uiting van deze gemeenschappen. Ook organisaties in wonen, welzijn en zorg nemen initiatieven om zorgzame buurten op te zetten. Denk bijvoorbeeld aan de Thuisplusflats in Rotterdam[2] en de Lang Leven Thuisflats in Amsterdam[3]. Meer mooie voorbeelden van zorgzame buurten die vanuit Zorgzame gemeenschappen of vanuit organisaties zijn opgezet staan beschreven in de inspiratiebundel Zorgzame buurten[4].

Gemeenschap
Groep mensen die samen iets deelt of doet wat voor hen van grote waarde is.

Zorgzame gemeenschap
Gebouw, buurt, wijk of dorp waar bewoners op eigen initiatief onderlinge hulp en steun organiseren.

Zorgzame buurt
Buurt, wijk of dorp waar onderlinge hulp en steun de norm is.

1. www.nlzve.nl/kennisbank_themas/landelijkebeweging_overzicht/landelijkebeweging_kennisvragen/2204009.aspx
2. www.rotterdam.nl/thuisplusflat
3. www.vitaalgezond.amsterdam/nieuwsbericht/lang-leven-thuisflats-woningen-voor-ouderen/
4. www.vilans.nl/kennis/zorgzame-buurten

EVEN VOORSTELLEN:

KRACHT VAN ZUILEN

Kracht van Zuilen (Utrecht)

'Ik ben onder de indruk hoe Kracht van Zuilen zich in korte tijd ontwikkeld heeft tot een spil in de wijk waar je als formele partij niet omheen kunt.'

- Yvon de Reuver, Correspondent Kracht van Zuilen -

KRACHT VAN ZUILEN (UTRECHT)

Sinds wanneer?

Sinds 2014

Hoeveel mensen zijn betrokken?

- 100 wijkbewoners actief in burennetwerk
- 40 betrokkenen bij wijkmagazine & sociale media
- 2 medewerkers (coördinatie & communicatie)
- 5 bestuursleden

Belangrijkste activiteiten

- Burennetwerk: koppeling van hulpvragen en hulpbieders via digitaal systeem
- Kickstarten activiteiten buurtbewoners (zoals de buurtpicknick)
- Zo is Zuilen (magazine, socials, website)
- Sociaaltuinierendag
- Sociale buurtmarkt
- Participeren in Samen Zuilen.
- Samenwerken met welzijnsorganisatie, Gezonde wijkalliantie en Gezondheidspact

Doelstellingen

- Versterken sociale samenhang
- Ondersteunen en zichtbaar maken van bewonersinitiatieven
- Verbeteren toegankelijkheid van hulp en informatie
- Zorgen dat iedereen opvalt en niemand uitvalt

Wat hielp in samenwerking met systeempartijen?

- Lange adem
- Boodschap van bewoners krachtig uitgedragen
- Actieve samenwerking gezocht met beroepsorganisaties
- Bestuurslid werkt ook als beroepskracht in de wijk

In 2030

Zijn we een bewonerscoöperatie voor en door Zuilenaren, met aandacht voor arbeidsparticipatie van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Meer informatie

www.krachtvanzuilen.nl

Trots op

De samenwerking in de wijk: bewoners, organisaties en gemeente werken écht samen.

INZICHTEN VOOR SAMENWERKEN MET ZORGZAME GEMEENSCHAPPEN

1. EEN GEMEENSCHAP IS MEER DAN JE ZIET – DE STILLE KRACHT VAN ONTMOETING

Zorgzame gemeenschappen zijn er in vele vormen. Soms ontstaan ze spontaan, zoals bij Kracht van Zuilen, waar twee bewoners begonnen met het toegankelijker maken van het buurthuis. Gaandeweg groeide hun initiatief uit tot een verbindende schakel tussen andere initiatieven in de wijk. Soms worden ze geboren uit noodzaak, zoals bij Fort Vreeswijk, waar bewoners het dorpshuis overnamen om het behoud ervan veilig te stellen. En soms is het juist een betrokken professional die samen met bewoners optrekt om bestaande initiatieven met elkaar te verbinden, zoals bij Brummen Gezond.

'De échte gemeenschap zit in de onderlinge relaties: mensen die elkaar kennen, aandacht voor elkaar hebben en spontaan hulp bieden wanneer dat nodig is.'

Wat de initiatieven waar de correspondenten meededen gemeen hebben, is dat ze allemaal een zekere mate van organisatie hebben. Er zijn besturen, werkgroepen, wekelijkse ontmoetingen, fysieke plekken en communicatiemiddelen. Belangrijk is dat je als professional niet blijft hangen in wat je aan de buitenkant ziet. De échte gemeenschap zit in de onderlinge relaties: mensen die elkaar kennen, aandacht voor elkaar hebben, en spontaan hulp bieden wanneer dat nodig is. Dit soort verbindingen zie je niet in een jaarplan of organogram, maar merk je pas als je aanwezig bent, meedoet en luistert.

Ontmoetingen spelen hierin een centrale rol. Het gaat niet om het organiseren van zoveel mogelijk activiteiten, maar om de gelegenheid die die activiteiten bieden om elkaar te leren kennen. Tijdens een buurtborrel of kaartmiddag ontstaan gesprekken waarin iemand durft te zeggen: 'Ik moet binnenkort naar het ziekenhuis, maar ik heb geen vervoer.' Omdat mensen elkaar al kennen, komt hulp vaak vanzelf. Zonder loket, formulier of intake.

'Bij een loket kom je voor een bepaald probleem. Bij een gemeenschap kom je omdat het leuk is. Als het nodig is kun je daar ook bespreken wat je dwars zit.'

Op die manier ontstaan er informele netwerken van steun en zorg. Mensen houden een oogje in het zeil, signaleren eerder als er iets aan de hand is en durven elkaar aan te spreken. Dit soort natuurlijke structuren zijn vaak veerkrachtiger en toegankelijker dan formele systemen, juist omdat ze groeien uit onderlinge betrokkenheid. Bij een loket kom je voor een bepaald probleem en dat doe je meestal niet voor de lol. Bij een gemeenschap kom je omdat het leuk is. Als het nodig is kun je daar ook bespreken wat je dwars zit, op je eigen moment en op een natuurlijke, spontane manier.

De kracht van een gemeenschap zit ook in haar veelzijdigheid. Niet iedereen voelt zich thuis bij dezelfde activiteit, maar de diversiteit aan ingangen – van koersbal tot veganclub – maakt dat meer mensen zich kunnen aansluiten. Die veelvormigheid is geen rommeligheid, maar een kracht. In tegenstelling tot centrale loketten of uniforme aanpakken, zorgt die verscheidenheid ervoor dat niemand wordt buitengesloten.

Kortom: een Zorgzame gemeenschap is meer dan je ziet en veel meer dan je kunt meten. Het organiseren van ontmoetingen is niet alleen 'gezellig', het is een essentieel onderdeel van hoe een gemeenschap zichzelf sterker en zorgzamer maakt. Daarvoor is geen blauwdruk nodig, maar aanwezigheid, tijd en openheid.

2. GELIJKWAARDIG SAMENWERKEN VOLGENS DE LOGICA VAN DE GEMEENSCHAP

Zorgzame gemeenschappen ontstaan vanuit de kracht van mensen zelf. Buurtbewoners willen elkaar leren kennen en iets voor elkaar betekenen. Zonder ingewikkelde plannen of strakke structuren zetten ze zich samen in voor hun wijk. Dat gaat vaak vanzelf: iemand ziet iets wat beter kan, anderen haken aan, en zo groeit er iets moois.

'Gemeenschapslogica' betekent: dingen gebeuren spontaan, snel en laagdrempelig.'

Wat opvalt is dat Zorgzame gemeenschappen werken vanuit hun eigen 'gemeenschapslogica'. Dat betekent: dingen gebeuren spontaan, snel en laagdrempelig. Soms lijken meerdere initiatieven op elkaar, zoals het maatjesproject en de activiteiten van de Buurtverbinders in Brummen. Maar dat is niet erg: de ene bewoner sluit aan bij het ene initiatief, de ander bij het andere. Binnen een gemeenschap zijn meerdere routes nodig, zodat iedereen zich ergens thuis kan voelen.

Deze manier van werken is wezenlijk anders dan de manier waarop de formele zorg en welzijnswereld vaak georganiseerd zijn. In het systeem draait het veel om afspraken, kaders, plannen, indicaties en meetbare resultaten. Efficiëntie en controleerbaarheid worden vaak belangrijk gevonden als je als organisatie de verantwoordelijkheid draagt voor het verdelen van gemeenschapsgeld. In Zorgzame gemeenschappen gaat het om de menselijke maat, om vertrouwen en flexibiliteit. Gezien door de ogen van een professional voelt een gemeenschap wellicht soms amateuristisch en onnavolgbaar aan, maar dat is juist de kracht. Het is belangrijk om dat te beseffen en de neiging te onderdrukken om hen te willen helpen vanuit beroepsmatige standaarden.

'Vaak wordt onderschat hoeveel kennis en ervaring er in Zorgzame gemeenschappen zit.'

We zagen dat bewoners in Zorgzame gemeenschappen veel bewuste maar soms ook impliciete kennis hebben over hoe je mensen bij elkaar brengt en hoe je sociale samenhang creëert. Vaak wordt onderschat hoeveel kennis en ervaring er in Zorgzame gemeenschappen zit. Buurtbewoners brengen hun eigen professionele achtergronden, netwerken en inzichten mee. Omdat deze gemeenschappen in hun buurt vaak al langdurig actief zijn en blijven, zijn zij vaak de stabiele factor tussen wisselende professionals of beleidslijnen. Als je goed samenwerkt met een Zorgzame gemeenschap, werk je samen met een netwerk vol lokale expertise, ervaring en betrokkenheid. Dat vraagt om wederzijds respect en erkenning en het besef dat je elkaars taal – elkaars woorden – soms letterlijk 'misverstaat'. Af en toe een misverstand is niet zo erg. Sterker nog: wanneer Zorgzame gemeenschappen te veel de taal en het denken van professionals overnemen gaat er ook kracht en beleving verloren.

EVEN VOORSTELLEN:

STADSDORP ELSRIJK

Stadsdorp Elsrijk (Amstelveen)

'Ik ben onder de indruk van de veelheid en variëteit van ontmoetingen die Stadsdorp Elsrijk faciliteert en de basis die daarmee gelegd wordt voor een zorgzame wijk.'

- Femke de Wit, Correspondent Stadsdorp Elsrijk -

STADSDORP ELSRIJK (AMSTELVEEN)

Sinds wanneer?

Sinds 2014 (start in 2013 met huiskamerbijeenkomsten)

Hoeveel mensen zijn betrokken?

- 100+ vrijwilligers in 9 werkgroepen en 15 clubs
- 3 medewerkers (stafmedewerker, wijkcoach, beheerder)
- 2 leden Raad van Advies
- 3 bestuursleden

Belangrijkste activiteiten

- Werkgroepen en clubs: leefstijl, nabuurschap, diversiteit, enzovoorts.
- Buitengym, buurtbistro, koffieochtenden
- Communicatie via wijkkrant, nieuwsbrief en website (15 talen)
- Samenwerking met onder andere medisch centrum, welzijnsorganisaties, VVT-organisaties, wijkagent

Doelstellingen

- Motto is: Door Elsrijkers, voor Elsrijkers
- Versterken sociale basis en interculturele contacten
- Ondersteuning van kwetsbare bewoners
- Betrokkenheid bij en inzet voor de wijk stimuleren

Wat hielp in samenwerking met systeempartijen?

Goede contacten met diverse partijen binnen de gemeente en de zorgverzekeraar.

In 2030

Zijn bewoners uit de wijken die nu minder actief zijn, ook betrokken en de contacten met de internationale bewoners geïntensiveerd.

Meer informatie

www.stadsdorpelsrijk.nl

Trots op

De bewoners die steeds meer nieuwe initiatieven oppakken.

3. BESTUREN ZIJN DE SCHAKEL TUSSEN GEMEENSCHAP EN HET SYSTEEM

Elke Zorgzame gemeenschap die we onderzochten had een bestuur. Meestal bestaat deze uit meerdere mensen, vaak ondersteunend aan werkgroepen voor specifieke activiteiten. Maar de manier waarop het bestuur werkt en de rol die het speelt, verschilt van gemeenschap tot gemeenschap.

Sommige besturen werken als een centrale regisseur: ze sturen werkgroepen aan, bedenken nieuwe initiatieven en houden de lijnen kort. Andere besturen hebben meer een verbindende rol: ze zorgen ervoor dat losse activiteiten en groepen in de buurt elkaar weten te vinden en versterken. En er zijn ook besturen die vooral een aanjagende rol spelen: ze helpen initiatieven opstarten en trekken zich weer terug als deze zelfstandig verder kunnen.

'Wat de besturen allemaal gemeen hebben, is dat ze een brug slaan tussen de gemeenschap en de systeemwereld.'

Wat de besturen allemaal gemeen hebben, is dat ze een brug slaan tussen de gemeenschap en de systeemwereld: gemeenten, zorg- en welzijnsorganisaties. Dit bestuur is voor deze partijen een handig en vaak stabiel aanspreekpunt. Omgekeerd blijkt zo'n stabiel aanspreekpunt bij een systeempartij nog wel eens te ontbreken. Ook in taal kan een bestuur een brug slaan met de systeemwereld. En soms kunnen bewonersinitiatieven geen subsidie aanvragen bij de gemeenten als er geen bestuur is.

Maar belangrijk is om te beseffen dat een bestuur niet de gemeenschap zelf is. De echte gemeenschap zit in de vele bewoners die actief zijn, de informele netwerken die ontstaan en de dagelijkse ontmoetingen. Een bestuur faciliteert en ondersteunt dat proces, maar het is niet de motor van het dagelijks leven in de buurt.

Daarnaast zijn besturen vaak samengesteld uit bewoners die zelf ook vrijwilliger zijn. Ze brengen hun eigen ervaringen en professionele vaardigheden mee, zoals financiële kennis of organisatietalent. Maar de nadruk blijft: het gaat om vrijwilligers die vanuit betrokkenheid bijdragen, niet om een formeel management.

'Het bestuur is een aanspreekpunt, maar daarachter zit een veel grotere, levende gemeenschap.'

In de praktijk betekent dit dat professionals die samenwerken met een Zorgzame gemeenschap, het bestuur serieus moeten nemen als aanspreekpunt, maar niet moeten vergeten dat er daarachter een veel grotere, levende gemeenschap zit. Het is dus belangrijk om daar oog voor te houden.

4. LIEVER ÉÉN PROFESSIONAL DIE DE GEMEENSCHAP KENT, DAN 100 BEWONERS DIE HET SYSTEEM KENNEN

Een veelgehoorde reflex is om gemeenschappen te leren hoe het systeem werkt; hoe ze plannen moeten schrijven of subsidies kunnen aanvragen. Hoewel dat soms gewoon even nodig is, is het waardevoller om 'om te denken'. Want de kracht van een Zorgzame gemeenschap ligt juist in hun eigen manier van organiseren, samenwerken en communiceren. Door van hen te vragen om zich aan te passen aan systeemlogica, doe je afbreuk aan hun eigenheid.

'Eén ambtenaar of zorgverlener die echt snapt wat er speelt, kan vanuit die brugfunctie meer betekenen dan honderd bewoners die zich door het systeem proberen te worstelen.'

Wat wél werkt, is het tegenovergestelde: professionals binnen het systeem die de gemeenschap leren begrijpen. Mensen die tijd hebben en nemen om te luisteren, aanwezig zijn en zich verdiepen in de cultuur en dynamiek van de buurt. Eén ambtenaar of zorgverlener die echt snapt wat er speelt, kan vanuit die brugfunctie meer betekenen dan honderd bewoners die zich door het systeem proberen te worstelen.

Als zulke professionals een structurele rol krijgen binnen gemeenten of organisaties, kunnen zij als brugfunctionarissen optreden. Ze verbinden beleid met praktijk, systeem met gemeenschap en formele met informele zorg. Daarmee zorgen ze dat wat er al is, wordt versterkt in plaats van doorkruist.

'Niet denken in termen van 'implementatie' of 'participatie', maar in termen van oprechte samenwerking en erkenning.'

Dit vraagt om een andere houding (mandaat en tijd): niet denken in termen van 'implementatie' of 'participatie', maar in termen van oprechte samenwerking en erkenning. Niet zenden, maar in gelijkwaardigheid afstemmen. Niet laten meepraten, maar samen opbouwen.

EVEN VOORSTELLEN:

FORT VREESWIJK DORPSHUIS

Dorpshuis Fort Vreeswijk (Nieuwegein)

'In het Dorpshuis hebben wijkbewoners de ruimte en ondersteuning om te doen wat zij écht belangrijk vinden voor hun omgeving. De passie en (gemeenschaps)kracht die hieruit voortkomt is indrukwekkend!'

- Matthijs Klok, Correspondent Fort Vreeswijk -

DORPSHUIS FORT VREESWIJK (VREESWIJK)

Sinds wanneer?

Sinds 2014, na overname van beheer door bewoners

Hoeveel mensen zijn betrokken?

- ± 100 vrijwilligers betrokken bij beheer, werkgroepen en activiteiten
- 6 bestuursleden
- Samenwerking met zorgprofessionals in het Dorpshuis

Belangrijkste activiteiten

- Lunchcafé en eetcafé
- Parkinsoncafé
- Inloopspreekuur digitaal contact met overheid
- Beter bewegen
- Mama-café
- Wandelgroep
- Pubquiz
- Dansles (kinderen)
- Soep & Cultuur

Doelstellingen

- Behoud en versterking van maatschappelijke functie het Fort
- Multifunctioneel beheer als bewonersorganisatie
- Cultuurhistorische waarde van het Fort als maatschappelijk vastgoed benutten

Wat hielp in samenwerking met systeempartijen?

De gemeente is een onmisbare partij geweest bij de overname van het Dorpshuis van de welzijnsorganisatie en de realisatie van de noodzakelijke renovatie van het gebouw.

In 2030

Hebben we een geweldig netwerk van buurtbewoners die over en weer diensten verlenen aan elkaar. Zowel in materiële zin (gezamenlijk gebruik van apparaten) als in de zin van emotionele ondersteuning, lichte zorgtaken en leuke activiteiten met elkaar ondernemen.

Meer informatie

www.fortvreeswijk.nl

Trots op

Dat er na 10 jaar een goed functionerend Dorpshuis is dat veel en goed gebruikt wordt en veel mensen samenbrengt.

5. RESPECT VOOR GRENZEN AAN VRIJWILLIGHEID LAAT ZORGZAME GEMEENSCHAPPEN BLOEIEN

Een Zorgzame gemeenschap is een krachtige plek waar mensen samen iets moois opbouwen. Maar het is geen paradijs waar altijd alles vanzelf gaat. Net als in iedere groep mensen, is er soms gedoe: kleine meningsverschillen, periodes van stilte of momenten waarop dingen niet lekker lopen. Dat is heel normaal en hoort erbij.

'Sommige taken zijn te zwaar, te ingewikkeld of te gevoelig om vrijwillig op te pakken.'

Wat we vooral zagen, is dat vrijwilligheid de motor van Zorgzame gemeenschappen is. Mensen zetten zich met hart en ziel in, vaak jarenlang. Maar er zijn ook grenzen aan wat je als vrijwilliger kan en wil doen. Sommige taken zijn te zwaar, te ingewikkeld of te gevoelig om vrijwillig op te pakken. Denk bijvoorbeeld aan het wassen van iemand of het begeleiden van ingewikkelde zorgvragen. Dat moet een taak blijven van professionele krachten.

Een andere grens ontstaat wanneer een initiatief groter en succesvoller wordt. De hoeveelheid werk die dat met zich meebrengt kan het vrijwillige bestuur of de vrijwillige coördinatoren dan boven het hoofd groeien. Coördineren, administratie bijhouden, afspraken maken met gemeenten of zorgpartijen – op een gegeven moment wordt dat simpelweg te veel om 'erbij' te blijven doen. In die situaties ontstaat vaak de behoefte om een betaalde kracht aan te trekken, zoals een dorpsondersteuner of beheerder.

'Betaalde krachten geven rust en versterken de samenwerking binnen en buiten de gemeenschap.'

Betaalde krachten kunnen veel waarde toevoegen. Ze kunnen bijvoorbeeld zorgen voor dagelijkse continuïteit in de uitvoering, helpen vrijwilligers hun werk makkelijker te doen en kunnen de verbinding leggen met formele organisaties. Vier van de vijf gemeenschappen waar wij meeliepen, hebben één of meer betaalde krachten. Dat geeft rust en versterkt de samenwerking binnen en buiten de gemeenschap.

Tegelijkertijd vraagt de inzet van betaalde krachten ook om duidelijke afspraken. Soms kan er spanning ontstaan tussen vrijwilligers en betaalde medewerkers: waarom krijgt de één betaald en de ander niet? Door helder te maken wie welke rol heeft en waarom, kun je veel misverstanden voorkomen.

Kortom: Zorgzame gemeenschappen zijn krachtig, maar ook menselijk. Vrijwillige inzet is onmisbaar, maar kent ook zijn grenzen. Door op tijd goede ondersteuning te organiseren, kunnen gemeenschappen blijven groeien en bloeien.

6. ELKE EURO TELT: KLEINE BEDRAGEN MAKEN GROOT VERSCHIL

Zorgzame gemeenschappen werken vaak met verrassend weinig geld. In de landelijke Monitor Zorgzame gemeenschappen[1] bleek dat de helft van de ruim 300 bevraagde gemeenschappen minder dan €1100,- per jaar binnenkreeg. Toch bereiken ze daarmee ongelooflijk veel: ontmoetingen, ondersteuning, gezamenlijke activiteiten en vaak zelfs lichte vormen van zorg. Een recent onderzoek toonde aan dat een Krachtenbinder (elders ook wel dorps- of buurtondersteuner genoemd) bij Sociaal Centrum Eijsden minimaal zes euro oplevert voor elke geïnvesteerde euro[5]. Die winst komt niet alleen de burgers zelf ten goede door een betere kwaliteit van leven, maar ook zorgverzekeraars en gemeenten.

'Met een beetje geld kunnen bewonersinitiatieven vaak heel veel vrijwilligers in actie krijgen.'

Met een beetje geld kunnen bewonersinitiatieven vaak heel veel vrijwilligers in actie krijgen. En ze kunnen het geld ook slim en flexibel inzetten. Waar formele organisaties vaak één doel hebben waarvoor het budget beschikbaar is gesteld combineren Zorgzame gemeenschappen meerdere doelen. Een buurtlunch brengt mensen bij elkaar, voorkomt isolement, stimuleert gezonde voeding en creëert netwerken waaruit hulp spontaan ontstaat. Alles met één activiteit, één bedrag.

Eén kleine subsidie kan meerdere maatschappelijke effecten hebben. In de praktijk betekent dit gewoon: veel bereikt met weinig middelen.

'Dat gevoel van erkenning is minstens zo belangrijk als de euro's zelf.'

Tenslotte is geld niet alleen praktisch nodig, maar ook symbolisch belangrijk. Een bijdrage vanuit gemeente of andere partijen laat zien dat zij de gemeenschap waarderen. Dat gevoel van erkenning is minstens zo belangrijk als de euro's zelf. Correspondenten zagen dat bewoners meer energie en trots ervoeren wanneer ze merkten dat hun inzet serieus werd genomen.
Kortom: 'klein geld' in de ogen van het systeem, is 'groot geld' voor de gemeenschap én zorgt voor een enorme maatschappelijke waarde.

5. https://www.vilans.nl/actueel/nieuws/zorgzame-gemeenschappen-financieel-lonend

EVEN VOORSTELLEN:

Inwonerscollectief BRUMMENGEZOND

Brummen Gezond (Brummen)

'Ik ben onder de indruk hoe door Brummen Gezond kleine activiteiten en ontmoetingen optellen tot een sterke beweging.'

- Sander Merkus, Correspondent Brummen Gezond -

BRUMMEN GEZOND (BRUMMEN)

Sinds wanneer?
Sinds 2016

Hoeveel mensen zijn betrokken?
- 66 leden
- ± 20 actieve inwoners (waarvan 12 buurtverbinders)
- 4 bestuursleden

Belangrijkste activiteiten
- Inwonersbijeenkomsten
- Verbinden van initiatieven, buurtverbinders en stakeholders
- Digitale dorpsplein Buurtkanaal
- IZA-transformatie aanvraag
- Buurthuis-ontwikkeling
- Werkochtenden en rondleidingen voedselbos

Doelstellingen
- Versterken van sociale cohesie
- Verbinden van inwonersinitiatieven binnen Brummen

Wat hielp in samenwerking met systeempartijen?
- Inbreng van bestuursleden met zorg- en beleidsachtergrond
- Sterke netwerken in zorg, welzijn en gemeente
- Actieve vrijwilligers als bruggenbouwers

In 2030
Zijn er buurtverbinders in elke buurt, is het nabuurschap versterkt en zijn 1000 inwoners lid van de coöperatie.

Meer informatie
www.brummengezond.nl

Trots op
Het gedachtegoed van het collectief dat nu écht wordt gezien door inwoners én systeempartijen.

7. EENVOUDIGE, LANGDURIGE STEUN: DE SLEUTEL TOT BLIJVENDE GEMEENSCHAPSKRACHT

Zorgzame gemeenschappen laten zien dat ze met weinig middelen veel maatschappelijke waarde creëren, zie inzicht 6. Maar om hun werk echt goed te kunnen blijven doen, moet deze middelen ook makkelijk toegankelijk en stabiel zijn.

> *'Wat bewoners vooral niet willen, is steeds opnieuw moeten bewijzen dat ze het waard zijn.'*

Wat bewoners vooral niet willen, is steeds opnieuw moeten bewijzen dat ze het waard zijn. Of elke keer door een tijdrovend subsidieproces moeten gaan. Als het aanvragen van geld veel tijd en energie kost, gaat dat ten koste van de activiteiten en de spontaniteit die zo kenmerkend zijn voor Zorgzame gemeenschappen.

Ook tijdelijke financiering zorgt voor onzekerheid. Vaak wordt eenmalig een bedrag beschikbaar gesteld voor begeleiding of opstartkosten. Maar als dat geld wegvalt, komt de hele gemeenschap onder druk te staan.

Gemeenschapskracht groeit langzaam. Mensen bouwen vertrouwen op, relaties worden sterker en de structuur wordt steviger. Dat vraagt om langdurige ondersteuning in plaats van korte projecten met een einddatum.

> *'Het is belangrijk om geld beschikbaar te stellen op een manier die eenvoudig, laagdrempelig en langdurig is.'*

Daarom is het belangrijk om geld en andere ondersteuning beschikbaar te stellen op een manier die eenvoudig, laagdrempelig en langdurig is. Minder formulieren en verantwoording, maar simpele aanvragen en lichte rapportages. Bijvoorbeeld een kort verslag, foto's van activiteiten of een gesprek als verantwoording. Ga vooral het gesprek aan over hoe je hen kunt helpen om nog meer impact te maken.

In sommige gevallen wordt gebruik gemaakt van als een Right to Challenge: als bewoners kunnen aantonen dat zij iets beter of goedkoper kunnen organiseren dan formele partijen, krijgen ze van de overheid het vertrouwen én het geld om dat ook echt te doen. Dit is geen laagdrempelige manier van financieren en vraagt bovendien van de gemeenschap om zich te voegen in en naar het systeem. Aan de andere kant heeft dit er bij Stadsdorp Elsrijk na 5 jaar toe geleid dat hun welzijnsactiviteiten nu op een reguliere wijze worden gefinancierd en dat er goede samenwerkingsrelaties zijn ontstaan. Een daadkrachtige visionaire wethouder is daarbij van grote waarde.

Kortom: als je wilt dat gemeenschappen blijven bloeien en bijdragen aan een sterke samenleving, investeer dan in vertrouwen, eenvoud en continuïteit.

8. MAATSCHAPPELIJKE IMPACT IS EEN SYSTEEMBEHOEFTE, MAAR VOOR GEMEENSCHAPPEN EEN BIJVANGST

Wat bewoners drijft, is het samen dingen doen, het plezier van ontmoeten, en er zijn voor elkaar.

De echte waarde van activiteiten zoals een buurtpicknick, een kaartmiddag of het onderhouden van een voedselbos zit in de verbinding tussen mensen. In het feit dat iemand zich minder eenzaam voelt. Of dat iemand sneller hulp durft te vragen omdat hij zijn buren kent.

> *'Wij doen dit niet om de Wmo te ontlasten, maar om er voor elkaar te zijn.'*

Gemeenschappen zijn gericht op het proces en minder op het afvinken van doelen. Zoals een bewoner het zei: 'Wij doen dit niet om de Wmo te ontlasten, maar om er voor elkaar te zijn.'

Toch komt vroeg of laat de vraag naar impact. Subsidieverstrekkers en beleidsmakers willen weten wat de activiteiten opleveren. Begrijpelijk vanuit hun perspectief: ze moeten verantwoorden hoe gemeenschapsgeld wordt besteed. Maar voor gemeenschappen is het soms niet zo gemakkelijk om die vraag te beantwoorden. Ze zijn immers niet begonnen met het idee om maatschappelijke winst te boeken; ze zijn gewoon samen aan de slag gegaan om een bepaalde behoefte te beantwoorden.

Toch kan het waardevol zijn om samen na te denken over de effecten van de activiteiten. De correspondenten hebben met elk van de vijf Zorgzame gemeenschappen gekeken naar hun veranderverhaal. Sommige gemeenschappen vonden dat verfrissend en motiverend om hun impact beter te begrijpen: 'Het maken van een veranderverhaal heeft bijgedragen aan het inzien van onze betekenis aan de wijk, de impact die we op zorg en welzijn hebben. Bewustwording van deze impact zorgt ervoor dat we er weer verder mee aan de slag gaan.'

> *'Een veranderverhaal helpt in het beantwoorden van verzoeken van buitenaf: hoort dit wel of niet bij ons?'*

Als dit op een positieve en lichte manier gebeurt en niet als controle-instrument, kan het ook helpen om sterker samen te werken met partners buiten de gemeenschap. 'Door een veranderverhaal te maken hebben we weer een nieuwe slag gemaakt in het denken over wat we allemaal doen, met welke intentie en waar onze focus zou moeten liggen. Dat helpt in het beantwoorden van verzoeken van buitenaf: hoort dit wel of niet bij ons?'
De belangrijkste les: maatschappelijke impact is er vaak wel degelijk, maar is niet het vertrekpunt voor gemeenschappen. Waarde zit in de ontmoeting, de samenwerking en het plezier. De maatschappelijke effecten volgen dan vanzelf.

EVEN VOORSTELLEN:

DAVA

DAVA – Door Achterveld Voor Achterveld (Leusden)

'Ik ben onder de indruk van de kracht en inspiratie voor de vrijwilliger bij DAVA van het SAMEN iets bereiken én de invloed op het welzijn van de deelnemers.'

- Marian Zegwaard, Correspondent DAVA -

DAVA – DOOR ACHTERVELD VOOR ACHTERVELD (LEUSDEN)

Sinds wanneer?

Sinds 2016

Hoeveel mensen zijn betrokken?

- 5 bestuursleden
- 353 leden
- 122 actieve vrijwilligers, van wie 10 werkgroepcoördinatoren
- 53 buurtcontactpersonen (1 per 20-30 huishoudens)
- 1 betaalde kwartiermaker via ZonMw-project ouderenzorg

Belangrijkste activiteiten

- Sociale huiskamer voor kwetsbaren
- Buurthuiskamer met activiteiten
- Buurtnetwerk DAVA verbindt
- Kookcursus voor basisscholieren
- Klusmaatje
- Intergenerationele woongroep
- Automaatje
- Groepsdiner thuis
- Grote beweegtuin (realisatie)

Doelstellingen

- Participatie van (kwetsbare) inwoners
- Tijdige inzet van niet-geïndiceerde dienstverlening
- Solidariteit en zorgzame buurtjes stimuleren
- Borging samenwerking tussen formele en informele zorg
- Signaleren, initiëren en faciliteren gewenste (preventieve) activiteiten

Wat hielp in samenwerking met systeempartijen?

- Ambtenaar vrijgesteld voor businesscase Buurthuiskamer
- Wijkvereniging ondersteund door de gemeente met een kleine prestatiesubsidie
- Steun van LEADER-coördinator (onder andere beweegtuin)
- Hulp van welzijns- en zorgorganisaties bij personeelzaken van ZonMw-project

In 2030

Is de dorpsverbinder structureel gefinancierd als coördinator van alle DAVA-activiteiten en aanspreekpunt voor organisaties en inwoners.

Meer informatie

www.doorachterveld.nl

Trots op

De inzet van vrijwilligers die zorgen voor verbinding en positieve energie.

SAMEN BOUWEN AAN EEN ZORGZAME SAMENLEVING

In dit boekje hebben wij acht inzichten gedeeld over hoe professionals en organisaties kunnen aansluiten bij Zorgzame gemeenschappen. Lessen uit de praktijk van meedoen, meedenken en meevoelen van onze correspondenten met vijf initiatieven verspreid over het land.

Wat telkens terugkomt: Zorgzame gemeenschappen ontstaan vanuit eigen kracht, volgen hun eigen ritme en zijn gebouwd op relaties en niet op regels. Samenwerken met deze gemeenschappen vraagt om een andere houding. Meer aansluiten dan iets nieuws starten, meer afstemmen dan uitrollen, meer ondersteunen dan overpakken.

Onze ervaringen en inzichten beschouwend, zien we een aantal bouwstenen die kunnen helpen om de samenwerking met bewonersinitiatieven op gang te brengen en duurzaam vorm te geven. Misschien niet allemaal even verrassend, maar ze écht in praktijk brengen vraagt heel wat van professionals en organisaties.

ZIE WAT ER AL IS

De eerste bouwsteen is even simpel als essentieel: zien wat er al is.

Systeempartijen zoals gemeenten, zorg- en welzijnsorganisaties zien of erkennen Zorgzame gemeenschappen niet altijd goed. Het gebeurt regelmatig dat formele organisaties een project starten in een wijk zonder voldoende te zien of te waarderen van wat er al is. Voor bewoners voelt dat alsof er iets 'over hen heen' wordt uitgerold, terwijl zij zelf al jaren aan de slag zijn. Dat komt soms ook omdat het echt 'zien' van een gemeenschap tijd en moeite vraagt. In 2023 startte een heel aantal vertegenwoordigers van Zorgzame gemeenschappen daarom de campagne Wij zijn hier! Benut onze gemeenschapskracht[6]. Het is als zorgprofessional of organisatie belangrijk om deze kreet te beantwoorden en uit te stralen 'Wij zien jullie'.

Zorgzame gemeenschappen zijn vaak deels zichtbaar: denk aan een buurthuis, een bestuur, een activiteit of een nieuwsbrief. Maar een gemeenschap is meer dan wat je ziet. De echte kracht ligt in wat minder zichtbaar is: de stille kracht van ontmoeting, de netwerken van relaties, het gevoel van veiligheid, de energie van mensen die naar elkaar omzien. Veel waardevolle activiteiten zijn informeel en onzichtbaar voor wie het van een afstandje bekijkt.

Daarom is fysieke aanwezigheid belangrijk. Niet om direct iets te brengen of halen, maar om waar te nemen en te begrijpen. Gewoon langskomen, een kop koffie drinken en luisteren naar wat er speelt. Deze open houding helpt om te herkennen wat al werkt en voorkomt dat er onbedoeld over initiatieven heen wordt gewerkt.

Wat kan helpen:

- **Ontdek wat er al binnen de gemeenschap aan (bewoners)initiatieven aanwezig is** voordat je plannen maakt, laat staan iets gaat doen. Besturen, gebouwen, websites en werkgroepen zijn daarbij zichtbare uitingen van de échte gemeenschap. Ze zijn middelen, geen doelen op zich.
- **Neem de tijd nemen om de gemeenschap écht te ervaren**. Ga op bezoek, doe mee, drink een kop koffie en leer de mensen kennen. Probeer de logica van de gemeenschap te zien, snappen en respecteren. Zoek regelmatig contact op momenten die voor de bewoners uitkomen, juist buiten eventuele formele overleggen om.

6. www.wijzijnhier.nl/

SLA DE BRUG

Samenwerken lukt alleen als je elkaar begrijpt en waardeert — en dat is nog best een kunst.

Gelijkwaardig samenwerken volgens de logica van de gemeenschap is belangrijk om de brug te slaan. Zorgzame gemeenschappen bewegen vanuit sociale relaties, nabijheid en vertrouwen. Formele organisaties zijn vaker vanuit een strakke structuur georganiseerd. Die werelden verschillen in tempo, taal en verwachtingen. Toch valt er veel te winnen wanneer je de verschillen erkent en benut en je vanuit gelijkwaardigheid samenwerkt.

Bruggen bouwen betekent de ander willen begrijpen, maar ook iets van jezelf durven loslaten. Een gedeeld perspectief groeit door tijd te investeren en door ruimte te maken voor elkaars werkwijze. Professionals die beide werelden kennen, kunnen hierin een sleutelrol vervullen.

Wat kan helpen:

- **Benader bewonersinitiatieven als een stabiele en volwaardige samenwerkingspartner**. Ze zijn er vaak al jaren en hebben een duurzame betrokkenheid in de wijk. Belangrijke stap is om te zorgen dat professionals tijd en mandaat krijgen om een duurzaam aanspreekpunt vanuit hun organisatie te zijn. Zo kunnen ze het vertrouwen van de gemeenschap in de samenwerking opbouwen, afstemmen in taal en tempo en wederzijds begrip ontwikkelen voor verschillende manieren van (samen)werken. Tenslotte kunnen ze vertrouwen opbouwen door afspraken helder te maken en na te komen.
- **Erken de faciliterende en verbindende rol van het bestuur maar zie ook hun grenzen**. Besturen faciliteren de gemeenschap. Ze zijn ook een belangrijke schakel tussen gemeenschap en systeem. Maar ze 'zijn' de gemeenschap niet. Zonder verbinding met de bredere gemeenschap is er risico tot afstand en onbegrip. Besturen in Zorgzame gemeenschappen werken vaak op basis van vertrouwen en betrokkenheid en minder volgens vaste formats en procedures. Soms lijken ze op een professionele organisatie, maar dat hoeven ze niet te zijn en dat zou ook geen doel moeten zijn.
- **Zie het spinnenweb van expertises in de gemeenschap en waardeer dat.** Buurtbewoners brengen hun eigen ervaringen en talenten in; dat is een enorme kracht. Ondersteuning bieden bij praktische zaken, zoals een ruimte, kennis of netwerk, helpt hen om die ook in te zetten en zich gewaardeerd te voelen.
- **Ondersteun ontmoetingen in alle vormen**. Van kleine koffiemomenten tot grote buurtfeesten; alles draagt bij aan verbondenheid. De soms grote overlap en variatie in activiteiten ogen misschien niet altijd efficiënt, maar zorgen wel dat meer mensen zich thuis kunnen voelen in hun gemeenschap.
- **Betrek vroegtijdig bewonersinitiatieven bij beleidsvorming**. Voor een goede samenwerking is het belangrijk om bewoners te betrekken in het maken van (beleids)plannen en niet enkel bij de uitvoering. Wanneer je de Zorgzame gemeenschap ook daadwerkelijk een stem geeft en de samenwerking vormgeeft, dan is het vervolgens belangrijk om de afspraken die je samen maakt ook met daadkracht na te komen.

ZET DOOR

Goede samenwerking vraagt ook om volhouden en goede randvoorwaarden.

Initiatieven groeien vaak langzaam, met veel inzet van vrijwilligers. Op een bepaald moment kunnen grenzen worden bereikt. Dan ontstaat behoefte aan versterking, bijvoorbeeld door het bemachtigen van een ruimte, een coördinator of duurzame financiering. Formele organisaties kunnen daarin een waardevolle rol spelen, mits dat gebeurt met respect voor de eigenheid van het initiatief.

Relatief kleine bedragen kunnen al heel veel betekenen, mits ze makkelijk aan te vragen zijn en duurzaam. Ook praktische ondersteuning of continuïteit in het contact kan bijdragen aan stabiliteit en groei. Als je écht samen wilt werken met Zorgzame gemeenschappen en het beste van beide werelden wilt verenigen, is het dus belangrijk om na te denken over meer structurele verbindingen die aansluiten bij zowel de cultuur van de Zorgzame gemeenschap, als die van je formele organisatie of netwerk. Dat betekent dat er in de interne bedrijfsvoering van je eigen organisatie en/of netwerk ook aanpassingen gedaan moeten worden in bijvoorbeeld processen of strategie.

Wat kan helpen:

- **Erken Vrijwillige inzet, maar overbelast die niet**. Erken de grenzen van vrijwilligheid en faciliteer professionele ondersteuning als daarom gevraagd wordt. Dit voorkomt overbelasting en houdt de energie in de gemeenschap levendig.
- **Denk niet denken in termen van kosten, maar in termen van investeren**. Kleine investeringen in Zorgzame gemeenschappen hebben vaak substantiële maatschappelijke effecten die je niet altijd kan meten, maar wel kan zien en ervaren.
- **Stel laagdrempelig passende financiering beschikbaar, waar mogelijk voor meerdere jaren achtereen**. Dit biedt rust, ruimte en vertrouwen om duurzame gemeenschapskracht op te bouwen.

SAMEN VOOR HET BESTE RESULTAAT

Impact? Die ontstaat niet op basis van vooraf gestelde KPI's en doelstellingen, maar groeit vanuit betrokkenheid.

Veel bewonersinitiatieven starten zonder expliciet doel om maatschappelijke impact te realiseren. De waarde voor hen zit vaak in het proces, de relatie en de directe onderlinge hulp die ontstaat. Toch dragen ze vaak bij aan bijvoorbeeld het verminderen van eenzaamheid, meer betrokkenheid en eerder signaleren van problemen. Professionals kunnen helpen om deze waarde zichtbaar te maken. Niet met dikke rapporten, maar door verhalen te verzamelen, foto's te delen of samen terug te kijken op wat bereikt is. Zo groeit ook het bewustzijn over de betekenis van het initiatief.

Wat kan helpen:

- **Verken samen wat als waardevol wordt ervaren**. Dit laat de impact zien, maar werkt vooral als middel om trots en bewustzijn te vergroten, zowel wat de zichtbare uitkomsten betreft, als het proces en de samenwerking.
- **Gebruik lichte en passende manieren van verantwoorden**. Bijvoorbeeld met verhalen, foto's of korte reflecties die aansluiten bij de manier waarop de gemeenschap betekenis geeft aan haar inzet.

VERGROOT DE BEWEGING

Wat werkt, verdient het om gedeeld te worden.

Wie ervaring opdoet met samenwerken met Zorgzame gemeenschappen, kan ook anderen inspireren. Niet door te vertellen hoe het moet, maar door open te zijn over wat helpt en wat lastig was. Daarmee kan een beweging ontstaan die verder reikt dan losse en tijdelijke projecten.

Binnen organisaties kan dit ook ruimte scheppen. Wat eerst bijzonder leek, kan langzaam normaal worden. Dat vraagt om ambassadeurschap en om het delen van inzichten op allerlei plekken: in beleidsstukken, teamoverleggen en publieke bijeenkomsten.

Wat kan helpen:

- **Neem anderen mee** in wat de samenwerking heeft opgeleverd en wat de uitdagingen waren.
- **Zoek elkaar op** om ervaringen uit te wisselen.
- **Maak ruimte voor bewonersinitiatieven** in transitie- en in transformatieprogramma's van ondersteuning en zorg.
- **Bed samenwerken met bewonersinitiatieven in in de strategie en werkwijze van de organisatie**, zodat het onderdeel kan worden van het primaire proces in zorgorganisaties.
- **Vier successen samen** en waardeer bijdragen publiekelijk.

TOT SLOT

Zorgzame gemeenschappen zijn geen onderdeel van het systeem en zijn ook geen oplossing voor het arbeidstekort. Ze kunnen iets dat voor organisaties vaak veel lastiger is: stimuleren van een andere manier van samenleven, waarin nabijheid, betrokkenheid en wederkerigheid centraal staan.

Voor wie dát wil versterken, liggen er kansen. Door met aandacht te kijken, in gesprek te gaan met Zorgzame gemeenschappen en samen te bouwen aan zorgzame buurten.

MEER INFORMATIE

LANDELIJKE NETWERKEN VAN BURGERKRACHT OP HET TERREIN VAN WONEN, WELZIJN EN ZORG

- We Doen Het Samen coalitie: www.wedoenhetsamen.nu
- Nederland Zorgt voor Elkaar: www.nlzve.nl
- Het Onderste Boven: www.het-onderste-boven.nl
- LSA Bewoners: www.lsabewoners.nl
- Het Huis van Actief Burgerschap: www.huisvanactiefburgerschap.nl
- Stadsmakers Cooperatie: www.stadmakersonline.nl/organization/4757/stadmakerscooperatie

KENNISINSTELLINGEN OVER BURGERKRACHT OP HET TERREIN VAN WONEN, WELZIJN EN ZORG

- Vilans Zorgzame gemeenschappen: www.vilans.nl/zorgzamegemeenschappen
- Movisie Nabije omgeving: www.movisie.nl/nabije-omgeving
- Ben Sajet Alledaagse Attendheid: www.bensajetcentrum.nl/programma/alledaagse-attentheid
- Collectieve Kracht: www.collectievekracht.eu
- Social Handprint Zorgzame Gemeenschappen: www.socialhandprint.com/platform/zorgzame-gemeenschappen
- De Onderstroom: www.onderstroom.org

PODCASTS OVER OVER BURGERKRACHT OP HET TERREIN VAN WONEN, WELZIJN EN ZORG

- Zorg naar Gewoon Leven: www.vanzorgnaargewoonleven.nl/podcast
- Collectief: www.movisie.nl/podcast-collectief
- Bouwen aan zorgzame gemeenschappen makkelijker gedaan dan gezegd: www.zorgsaamwonen.nl/podcast
- Zorg nu Samen: www.vilans.nl/actueel/verhalen/podcast-zorg-nu

‘Wat werkt, verdient het om gedeeld te worden.’

COLOFON

Verantwoordelijk voor uitgave
Vilans, Utrecht

Ontwerp
Marcom+design, Utrecht

Beeldmateriaal
www.agewithoutlimits.org

Contactpersoon
Frans van Zoest

Met grote dank aan:
Brummen Gezond, Brummen
Door Achterveld voor Achterveld (DAVA), Leusden
Fort Vreeswijk, Vreeswijk
Kracht van Zuilen, Utrecht
Stadsdorp Elsrijk, Amstelveen

Publicatiedatum
Juli 2025

Vilans

Vilans is de kennisorganisatie voor zorg en ondersteuning. We combineren ervaringen met kennis uit onderzoek, en maken daar praktische kennisproducten van die je meteen kunt gebruiken. Zo maken we met kennis de zorg nog beter, en kunnen mensen die zorg en ondersteuning nodig hebben leven zoals zij dat willen.

Disclaimer en copyright: https://www.vilans.nl/disclaimer

©Vilans
juli 2025

Churchilllaan 11
3527 GV Utrecht
030 789 23 00

info@vilans.nl
www.vilans.nl